

UDC (УДК) 336.717.6(075)
JEL Classification: C87, E14

Вінічук Марія Володимирівна,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: vinichukm@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-6588-1254

Наконечна Наталія Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: nakonnat@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1377-4315

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто головні проблеми поширення міжнародного тероризму в Україні в контексті забезпечення достатнього рівня національної безпеки. Висвітлено стан національної безпеки держави і тенденції організованої злочинності. Досліджено взаємозв'язок і взаємообумовленість між міжнародним тероризмом та транснаціональною організованою злочинністю. Проаналізовано головні типи й ознаки фінансової злочинності. Окреслено основні загрози та ризики національній безпеці України. З метою зміцнення національної безпеки та запобігання фінансовій злочинності й тероризму запропоновано: вдосконалити законодавство держави щодо посилення відповідальності за кримінальні правопорушення; провести систематичний моніторинг системи прийняття управлінських рішень у сфері регуляторної політики, беручи до уваги ризики ілєгалізації зовнішнього та внутрішнього секторів.

Ключові поняття: тероризм, національна безпека, організована злочинність, фінансова злочинність, «відмивання» коштів, протидія тероризму.

Vinichuk Maria,

PhD, Assistant professor of Finances and Accounting
Lviv State University of Internal Affairs Ukraine
e-mail: vinichukm@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-6588-1254

Nakonechna Natalia,

PhD, Assistant professor of Finances and Accounting
Lviv State University of Internal Affairs Ukraine
e-mail: nakonnat@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1377-4315

INTERNATIONAL TERRORISM AS A NATIONAL SECURITY OF THREAT UKRAINE

Abstract. The article defines the concept and basic problems of national security of the state and the spread of international terrorism in Ukraine in the context of ensuring an adequate level of national security. The main factors that influence the level of national security and the key problems of ensuring its sufficient level are considered. The state of national security of the state and tendencies in the formation of organized crime are highlighted. The main destabilizing factors, threats and risks influenced by the level of national security are analyzed.

The diagnostics of the level of national security have been carried out and the level of internal and external threats has been proved. In order to find ways of Ukraine's exit from the financial and economic crisis and to strengthen the national security of the state, the study of the impact and the relationship of organized crime and terrorism in the country on the state of national security has been conducted. The interconnection and interdependence between international terrorism and transnational organized crime are investigated.

The main types and signs of financial crime are analyzed. The main threats and risks to the national security of Ukraine are outlined. It is established that in the strategic perspective, deepening of counteraction to financial crimes will become an integral part of the state and public mechanism for strengthening national security. In order to strengthen national security and prevent financial crime and terrorism, it is proposed to improve the legislation of the state in the area of strengthening the responsibility for criminal offenses; carrying out systematic monitoring of the regulatory decision making system taking into account the risks of illegalization of the external and internal sectors.

Key concepts: terrorism, national security, organized crime, financial crime, money laundering, counteraction to terrorism.

DOI 10.32518/2617-4162-2019-1-88-93

Вступ

Євроінтеграційні та глобалізаційні виклики й прагнення України вступити до міжнародної економічної спільноти спричинили виникнення низки проблем економічного, політичного та безпекового характеру. З-поміж найпоширеніших із них є корупція в органах державної влади, поширення організованої злочинної діяльності, тінізація економіки, підвищення обсягів міжнародної трудової міграції, зниження ефективності діяльності державних структур і механізмів забезпечення міжнародної безпеки та стабільності. Невід'ємною складовою й актуальною проблемою на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України можна назвати й загрозу поширення міжнародного тероризму та використання на території країни зброї масового ураження; появу виявів сепаратизму й автономізації окремих етнічних регіонів.

Задля попередження та мінімізації ризиків і загроз національній безпеці з боку цих проблем на законодавчому рівні здійснюється прийняття відповідних нормативно-правових актів, зокрема законів України «Про основи національної безпеки України» [1], «Про боротьбу з тероризмом» [2].

Постійне зростання небезпеки для життя і здоров'я населення країни, передусім на території східних областей, де продовжуються військові дії, а також спостерігаються випадки терористичних актів, актуалізує тему дослідження й вимагає негайного розроблення заходів із нейтралізації негативного впливу.

Окрім того, варто зауважити, що проблеми фінансування тероризму, боротьби з організованою злочинністю та легалізацією (відмиванням) коштів розглядаються у багатоаспектній площині, зокрема з боку економіки та з кримінально-правового боку. Економічні аспекти відображено у працях таких вітчизняних науковців й практиків, як А. Базиліук, О. Барановський, З. Варналій, О. Глущенко, О. Користін, А. Мокій, В. Предборський, М. Флейчук, а кримінально-правові – Л. Борець, С. Буткевич, С. Кондратюк,

О. Маляренко, В. Онисьєв, О. Пустовіт, Ю. Старовойтова, Л. Чуніхіна.

Проблемні питання національної безпеки висвітлено у працях Т. Васильціва, О. Власюка, В. Гейця, В. Горбуліна, Я. Жаліло, Е. Лібанової, В. Мунтіяна, А. Сухорукова, О. Ляш. Однак на сучасному етапі недостатньо досліджено проблематику фінансування тероризму в контексті зміцнення національної безпеки держави.

Метою статті є дослідження проблем поширення тероризму в Україні та світі у контексті зміцнення національної безпеки держави.

1. Економічні наслідки легалізації доходів і фінансування тероризму

Актуалізація проблеми протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму поглибилася під впливом співпраці України з міжнародними організаціями та підвищенням рівня тіньової економіки, корупції та криміналізації суспільних відносин у країні. Вказані чинники, своєю чергою, підвищують ризик виникнення нових загроз національній безпеці держави та знижують її рівень.

Розуміння високої суспільної небезпеки наслідків організованої злочинності, що активно проникає в систему низки соціальних відносин, дезорганізуючи їх, дестабілізує нормальні взаємозв'язки і взаємодію майже у всіх важливих сферах, модифікуючи, пристосовуючи їх до своїх інтересів. Організована злочинність виникає і розвивається за законами ринку, де головною метою є прибуток [3, с. 57].

Дослідити обсяги доходів, які отримують злочинним шляхом, визначити надзвичайно складно, а іноді – неможливо, оскільки вони не мають жодної фіксації, проте, безпосередньо впливають на соціально-економічні відносини в суспільстві. Спробу дослідити ступінь впливу відмивання злочинних доходів на різні сфери соціально-економічного життя здійснено робочою групою під керівництвом професора університету Утрехт (Нідерланди) Б. Ангер [4], в процесі чого опрацьовано численні публікації міжнародних організацій (МВФ, ОЕСР, FATF), а також

джерела з економічної пошукової бази даних Econlit, яка налічує понад 750 журналів і 44 000 наукових робіт, а також й інші матеріали, з-поміж яких провідні тематичні видання у світі – *Journal of Money Laundering Control* («Журнал антилегалізаційного контролю») та *Journal of Financial Crime* («Журнал фінансових злочинів») за період з 1990 до 2004 р. включно [5, с. 68].

Організована злочинність має стійку тенденцію до диверсифікованості – розвитку від незаконних до законних видів і форм діяльності. А легалізація злочинних доходів є вираженням цієї властивості.

У результаті протиправної та незаконної діяльності злочинні організації та співтовариства здобувають значні суми коштів: від 300 до 800 млрд дол. щорічно внаслідок торгівлі наркотичними засобами; понад 3,5 млрд дол. щорічно внаслідок торгівлі людьми [6]. Суми коштів, які отримуються внаслідок викрадення та реалізації антикваріату, автомобілів, предметів фауни та флори, а також у результаті вимагання, контрабанди та фальшивомонетництва, підрахувати неможливо.

Зазвичай, як свідчать статистичні дані, тільки 1991 р. зареєстровано 34,8 тис. економічних злочинів, 1992 р. – 36,8 тис., 1993 – 41,3 тис., 1994 – 57,5 тис., 1995 – 57,8 тис., 1996 – 61,04 тис., 1997 – 62,4 тис., 1998 – 65,3 тис., 1999 р. – 65,3 тис. злочинів [7, с. 8].

Необхідно зауважити на взаємозв'язок між міжнародним тероризмом і транснаціональною організованою злочинністю, незаконним продажем наркотиків, відмиванням грошей, незаконним обігом зброї. Взаємообумовленість і взаємодоповненість указаних виявів доведено 2001 р. і зазначено у Резолюції 1373 Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. [8].

Також вагомий вплив з боку тероризму, організованої злочинності та легалізації коштів є на рівень національної безпеки держави, яку визначають як стан соціально-економічної системи у певний період, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави, а також який передбачає аналіз у розрізі таких складових: екологічна, демографічна, інноваційно-технологічна, фінансова, соціальна, продовольча та зовнішньоекономічна безпека [9, с. 144–145]. Зазначені дестабілізаційні фактори знижують рівень національної безпеки.

2. Компаративний аналіз проблем поширення економічної злочинності та міжнародного тероризму

Широке міжнародне співробітництво України та її прагнення інтеграції до світової економіч-

ної спільноти зумовлюють максимальне використання зарубіжного економічного потенціалу, досвіду реформування економічної, політичної та суспільної діяльності, модернізації окремих галузей і запровадження інноваційних технологій з підвищення продуктивності праці, якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції та послуг. Однак на сучасному етапі соціально-економічного розвитку виникають значні проблеми стосовно протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам та ризикам, пов'язаних із відсутністю ефективної національної системи протидії легалізації кримінальних доходів. Безумовно, однією із основних соціальних і економічних проблем сучасності є протидія фінансовим злочинам.

Фінансова злочинність у науковому дискурсі розглядається як сукупність злочинів, що безпосередньо пов'язані із зазіханням на відносини щодо формування, розподілу, перерозподілу та використання коштів (фінансових ресурсів) суб'єктів економічних відносин. До основних злочинів, що зазіхають на фінансову систему держави, належать: 1) податкові злочини; 2) ухилення від сплати митних платежів; 3) ухилення від сплати обов'язкових внесків у цільові державні фінансові фонди; 4) нецільове використання бюджетних коштів (шахрайства із субсидіями); 5) незаконне одержання і нецільове використання державних кредитів; 6) фальшивомонетництво; 7) легалізація доходів, отриманих злочинним (незаконним) шляхом; 8) злочини, пов'язані з незаконним вивозом капіталу або неповерненням валютних коштів, якщо таке повернення є обов'язковим. До похідних фінансових злочинів, які становлять неабияку загрозу національній безпеці держави, належить фінансування тероризму та придбання зброї масового знищення [10].

Фінансування тероризму зазвичай відбувається через офшорні зони, які передбачають: 1) будь-яку країну з низькою або нульовою податковою ставкою на всі або окремі категорії доходів; 2) певний рівень банківської або комерційної таємності; 3) мінімальну чи повну відсутність резервних вимог центрального банку або обмежень щодо конвертованості валюти; 4) більшість офшорних зон мають порівняно прості вимоги до ліцензування та регулювання діяльності суб'єктів господарювання; 5) спрощений порядок реєстрації офшорних фірм; 6) спрощена система фінансової звітності тощо [10].

З-поміж основних ознак економічної злочинності виокремлюють такі:

1. Корисливий характер – їх метою є одержання вигоди у результаті присвоєння економічних ресурсів із порушенням принципу еквівалентності. Ця ознака визнається

обов'язковою. Водночас злочин може бути скоєний із метою одержання особистої вигоди, в інтересах третіх осіб або організації.

2. Відбувається у процесі професійної діяльності.

3. Пов'язана із договорами та зобов'язаннями, що виникають у суб'єктів між собою і з державою, необхідними для виробництва, переробки, придбання, розподілу й обміну матеріальних благ і послуг.

4. Колективність жертв – прихований для суспільства характер злочинів, велика відстань між жертвою і злочинцем.

5. Об'єктом зазіхання є економіка загалом, окремі сектори, приватнопідприємницькі структури, групи громадян.

6. Анонімність жертв – процес віктимізації (порушення закону) відбувається зазвичай приховано від жертви.

7. Наявність двох суб'єктів – юридичної (злочинність корпорацій) і фізичної осіб (злочинність за видом зайнятості), що діють від імені та в інтересах підприємства. Юридична особа є суб'єктом злочину лише у тих країнах, де законодавством передбачена кримінальна відповідальність юридичних осіб (США, Франція).

8. Істотний збиток, заподіяний економічним інтересам держави, частки підприємництва і громадян.

9. Множинний характер.

10. Перерозподіл матеріальних благ як наслідок економічних злочинів.

11. Тривалий, систематичний характер.

12. Здійснення, без використання насильства.

Загальну схему вчинення економічної злочинності наведено на рис.

Основна проблема полягає в тому, що ті, хто займаються відмиванням «брудних» коштів, постійно винаходять нові способи перетворення злочинних грошей у легальні, а за розвитком технологій випереджають правоохоронні структури: вони регулярно змінюють і валюту, і способи легалізації коштів, використовують міжнародні фінансові організації для «відмивання» нелегальних фінансово-грошових цінностей, частина із яких спрямовується на фінансування міжнародного тероризму. Головні способи «відмивання» ефективно можуть використовуватися в усіх сферах економіки, насамперед у фінансовому секторі, зовнішньоекономічній діяльності та промисловості. Зокрема, з-поміж основних правопорушень у фінансовій системі України виокремлюються протиправні кредитні операції та махінації з використанням бюджетних коштів, що вчиняються через підроблення та фальсифікацію документації (бухгалтерська звітність, паспорти тощо), з використанням «компанії-оболонки», закупівля зброї військового призначення [11, с. 53–54].

3. Результати дослідження

Отже, необхідно зважати, що протидія фінансовим злочинам стає невід'ємною складовою державного та суспільного механізму зміцнення національної безпеки на всіх рівнях, про що свідчать погіршення позицій України у міжнародному рейтингу за «Індексом сприйняття корупції» та за «Індексом економічної свободи».

Висновки

Система легалізації економіки, боротьби з організованою злочинністю та міжнародним

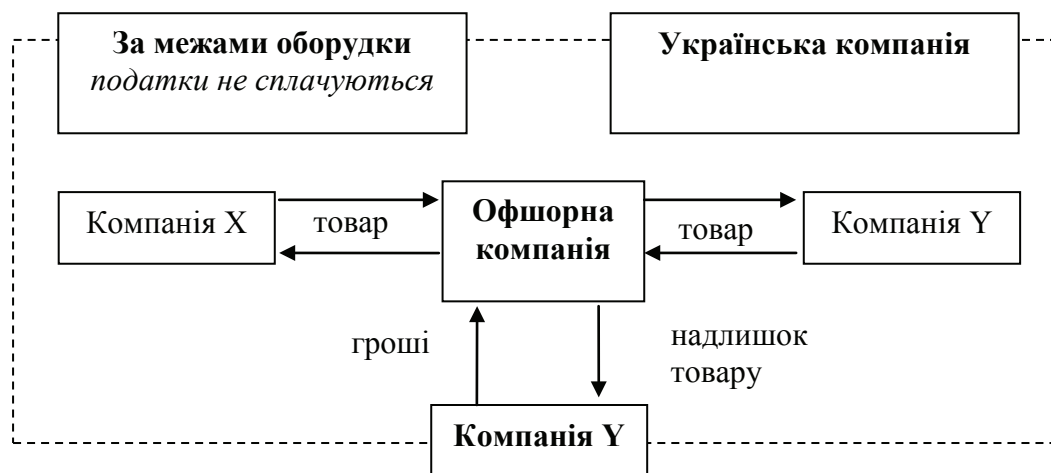

Рис. Схема «відмивання» коштів через діяльність офшорних компаній

тероризмом повинна охоплювати: 1) визначення залежності динаміки ілєгалізації від зміни зовнішніх і внутрішніх чинників; 2) вивчення законодавчо-нормативної бази та засобів протидії ілєгалізації у країнах з перехідною економікою та розвинених країнах із нижчим рівнем ілєгалізації; 3) визначення і

усунення недоліків у вітчизняному законодавстві; 4) оцінку адаптивності проаналізованого законодавства до умов України; 5) тестування управлінських рішень у сфері регуляторної політики, враховуючи ризики ілєгалізації зовнішнього та внутрішнього секторів.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 09.05.2018 № 964-15/ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 24.02.2018 № 638-15 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Протидія відмиванню коштів: міжнародні стандарти, зарубіжний досвід, адміністративно-правові, кримінологічні, кримінально-правові, криміналістичні засади та система фінансового моніторингу в Україні: підручник / О. Є. Користін, Л. І. Аркуша, А. С. Беніцький та ін.; за ред. О. Є. Користіна. Одеса: ОДУВС, 2015. 982 с.
4. Unger B. The scale and impacts of money laundering. Cheltenham, UK; Massachusetts, USA: Edward Elgar Publishing, 2007. 228 p.
5. Глушенко О. О., Семеген І. Б., Слав'юк Р. А. Антиілєгалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія / О. О. Глушенко, І. Б. Семеген; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Р. А. Слав'юка. К.: УБС НБУ, 2014. 386 с.
6. Противодействие незаконному обороту наркотических средств и психотропных веществ: учеб. пособие М.: УБНОН МВД России, 2000. С. 53–54.
7. Невмержицький Є. В. Правові проблеми боротьби з економічною злочинністю і корупцією: навч. посібник. К.: АПСВ, 2005. 415 с.
8. Резолюція 1373, прийнята Советом Безопасности на его 4385-м заседании, 28 сентября 2001 года. URL: <http://docs.dtkr.ua/doc/1014.1974.0>.
9. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації Львів: Ахілл, 2008. 660 с.
10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
11. Вінчук М. В., Наконечна Н. В. Економічна безпека держави: соціально-економічний вимір: навч. посібник. Львів, Ліга-Прес: 2018. 322 с.

References

1. Pro osnovy nacionalnoyi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy [On the Fundamentals of National Security of Ukraine]: Law of Ukraine dated 09.05.2018. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Pro borotbu z teroryzmom: Zakon Ukrainy. [On the Fight against Terrorism]: Law of Ukraine dated 24.08.2018. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Korystin, O. Ye., Arkusha, L. I., & Benitsky A. C. (2015). Protydiya vidmyvannyu koshtiv: mizhnarodni standarty, zarubizhnyj dosvid, administratyvno-pravovi, kryminologichni, kryminalno-pravovi, kryminalistychni zasady ta systema finansovogo monitoryngu v Ukrayini [Anti-money laundering: international standards, foreign experience, administrative-legal, criminological, criminal-law, forensic principles and financial monitoring system in Ukraine]. Odesa: ODUVS [in Ukr.].
4. Unger, B. (2007). The scale and impacts of money laundering. Cheltenham, UK; Massachusetts, USA: Edward Elgar Publishing.
5. Glushhenko, O. O., Semehen, I. B., & Slav'yuk R. A. (2014). Antylegalizacijnyj finansovyj monitoryng: ryzkyk-oriyentovanyj pidxid [Anti-legal financial monitoring: risk-oriented approach]. Kyiv: UBS NBU [in Ukr.].
6. Protyvodejstvie nezakonnomu oborotu narkoticheskых sredstv y psyxotropных veshhestv [Counteraction to illegal circulation of narcotic drugs and psychotropic substances]. (2000). Moskva: UBNON MVD Rossyy [in Russ.].
7. Nevmerzhyckyj, Ye. V. (2005). Pravovi problemy borotby z ekonomichnoy zlochynnisty i korupciyeyu [Legal problems of combating economic crime and corruption]. Kyiv APSV [in Ukr.].
8. Rezolyuciya 1373 (2001) [Resolution 1373 (2001), adopted by the Security Council at its 4385 meeting, on 28 September 2001]. Retrieved from: <http://docs.dtkr.ua/doc/1014.1974.0> [in Russ.].
9. Flejchuk, M. I. (2008). Legalizaciya ekonomiky ta protydiya korupciyi u systemi ekonomichnoyi bezpeky: teoretychni osnovy ta strategichni priorytety v umovax globalizaciyi [Legalization of the economy and

combating corruption in the system of economic security: the theoretical foundations and strategic priorities in the conditions of globalization]. Lviv: Axill [in Ukr.].

10. Pro zapobigannya ta protydiyu legalizatsiyi (vidmyvannyu) dohodiv, oderzhanym zlochynnym shlyaxom, abo finansuvannyu teroryzmu: Zakon Ukrainy [The Law of Ukraine On Prevention and Counteraction to the Legalization (Laundering) of the Proceeds from Crime or the Financing of Terrorism]: Law of Ukraine dated 05.01.2017 № 1072-VII. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua>
11. Vinichuk, M. V., & Nakonechna, N. V. (2018). Ekonomichna bezpeka derzhavy: sotsialno-ekonomichnyj vymir [Economic security of the state: socio-economic dimension]. Lviv: Liha–Press [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 18.01.2019
прийнята до друку 15.03.2019*

*The article: is received 18.01.2019
is accepted 15.03.2019*